

PISA resultater, gennemførelse af ungdomsuddannelse og studieskift

– kommentarer til Peter Allerup

Niels Egelund, professor, dr.pæd. Direktør for Center for Strategisk Uddannelsesforskning, Aarhus Universitet, egelund@dpu.dk

Peter Allerup (PA) har i *Økonomi & Politik*, nr. 2, 2012, søgt at svare på tre spørgsmål, som han har stillet. To af disse vedrører PISA's prædiktive værdi, og som national projektleder for PISA i Danmark er jeg derfor nødt til at kommentere PA's konklusioner, som jeg mener er unuancerede.

De to spørgsmål er:

- Kan unge med en svag (PISA) læsebaggrund overhovedet gennemføre en ungdomsuddannelse?
- Spilder de unge ikke tiden med hyppige studieskift – var det ikke bedre om de kunne foretage mere sikre valg fra starten?

PA's svar på spørgsmålene er i begge tilfælde ja. Jeg skal i det følgende forholde mig til PA's konklusioner.

Svag læsebaggrund i PISA

PA starter med at problematisere definitionen af svag læsebaggrund i PISA (under niveau 2 svarende til 407 point), som han åbenbart mener skulle være et arbitrært valg fra OECD's side på 93 pct. af en standardafvigelse, ligesom han kritiserer brugen af begrebet »funktionel analfabet«.

Om det første gælder, at der ikke er tale om et arbitrært valg, men om en værdi, der er beregnet ud fra opgaver, der af en international ekspertgruppe er vurderet som henholdsvis over og under en kritisk grænse for læsekompetence. Om det andet gælder, at vi i PISA ikke anvender begrebet funktionel analfabet, men i stedet bruger begrebet manglende funktionel læsekompetence.

At have funktionelle læsekompetencer er i PISA's begrebsverden (Egelund, 2010: 14) »... at være i stand til at forstå, anvende og reflektere over skrevne tekster for gennem dette at opnå sine mål, udvikle sin viden og sine muligheder og være i stand til at deltage i samfundslivet«.

Helt specifikt kræver de opgaver, der ligger på det laveste niveau af læsekompetence (niveau 2), at læseren kan finde en eller flere informationer, som eventuelt skal udledes af sammenhænge eller opfylde en række forskellige kriterier. Andre opgaver kræver, at læseren kan identificere tekstens hovedidé, forstå sammenhænge i teksten, eller at læseren skaber mening i et tekststykke ved at drage enkle følgeslutninger på basis af detaljer i teksten. Opgaver på dette niveau kan involvere, at læseren sammenligner eller modstiller oplysninger på basis af et enkelt træk i

teksten. Den typiske reflekterende opgave på dette niveau vil kræve, at læseren sammenligner eller sammenholder teksten med egne personlige erfaringer og holdninger.

Kan læseren ikke indfri de nævnte krav, vurderes han eller hun at have utilstrækkelige læsekompetencer i forhold til, hvad der forventes at skulle bruges i en ungdomsuddannelse eller i et job. Læg i den forbindelse mærke til, at der står utilstrækkelige i forhold til, hvad der forventes, og det betyder ikke, at der er komplet umuligt at gennemføre en ungdomsuddannelse, men det vil være forbundet med vanskeligheder. Det er således også vist (Andersen, 2005), at ud over den unges egen læsekompetence har familiens sociale baggrund stor indflydelse på, om den unge er i stand til at indgå i og gennemføre en ungdomsuddannelse, da den er i stand til at kompensere for svage læsekompetencer. Endvidere har undersøgelser foretaget for Skolens Rejsehold (2010) peget på, at den unges egen motivation for uddannelse og opbakning hos forældrene også har en indflydelse.

Den seneste PISA-undersøgelse gennemført i ungdomsuddannelserne (Egelund, 2008) har endvidere vist, at der på alle typer af ungdomsuddannelser findes elever med manglende funktionel læsekompetence, men at der, som illustreret i tabel 1, er ganske betydelige variationer.

Endelig er der i de senere år sket det, at der i ungdomsuddannelserne er sket betydelige tiltag med henblik på at støtte og fastholde unge med faglige eller sociale problemer. Dette ses især på gymnasierne efter overgang til selveje og taxameterfinansiering i 2007. Som eksempler på tiltag har Egelund m.fl. (2011) fundet:

Gratis morgenmad, læse- og skrivekurser, lektiecafe, »lektiefængsel/skrivefængsel«, studievejledning, psykologhjælp, tutorordning, mentorordning.

PA hævder i sin artikel, at selv om der både i hans figur 1 og i tabel 1 dannes et indtryk af, at høj eller lav PISA score har sammenhæng med, om eleven ca. 3 ½ år senere oplever frafald eller ej i en ungdomsuddannelse, viser hans analyser, hvor man kontrollerer for valg af studieretning (EUD/gymnasium) samt for, om valget foregår direkte efter 9. klasse eller ej, at der i virkeligheden ikke er nogen sammenhæng med PISA score. Han konkluderer derefter – med henvisning til, at studievalg skulle være confounder – at den prædikative validitet af PISA scoren mht. til forudsigelse af eventuelt frafald er meget lav.

De tolkninger, PA er ude i, er fejlfortolkninger. Det afgørende er, at studievalg kommer efter PISA score i tid. Studievalg kan altså ikke være confounder. PA's analyser viser bare, at effekten af PISA score for status på ungdomsuddannelse dels skyldes, at det får de unge til at gå direkte i gang (hvilket er positivt for status), dels får dem til i højere grad at vælge gymnasiet (hvilket er positivt for status), og dels har en direkte effekt. De efterfølgende, bivariate analyser viser så (PA's tabel 2 og 3), at når PISA først har haft en effekt på at få eleverne hurtigt i gang med gymnasiet, så kan PISA ikke yderligere forklare forskelle i frafald/fuldført. Så kan PA jo godt skyde stråmandsargumentet om, at ingen med PISA kategori 0-1 kan få ungdomsuddannelse, ned – men det er jo tydeligt allerede fra PA's fig. 1, at PISA har effekt – endda når der kontrolleres for social baggrund.

Tabel 1: Andele uden funktionelle læsekompetencer på ungdomsuddannelser i 2006

Uddannelse	Efterskole	STX/HF	HHX	HTX	EUD-H	EUD-T
Andel	7,9 pct.	0,5 pct.	1,2 pct.	0,3 pct.	16,7 pct.	17,8 pct.

Det kan så diskuteres, om der kan være uobserverede faktorer, som er de egentlige årsager til de estimerede sammenhænge – det gør PA desværre ikke, når han slutter fra associationen mellem direkte overgang til 9. klasse og frafald – til at sige, at vi skal sørge for at få de unge til at starte direkte. Der kan jo godt være andre faktorer, formentlig både motivation for uddannelse og forældreopbakning, som er den bagvedliggende forklaring på både indirekte overgang og frafald. Dette er vi i gang med at undersøge i to longitudinelle studier ved Center for Strategisk Uddannelsesforskning.

Endelig er der det karakteristiske for PA's datamateriale, at det er fra København, hvor ca. 30 pct. af de unge har en anden etnisk baggrund end dansk – og helt overvejende en ikke-vestlig baggrund, og her kan vi af PISA-Etnisk 2009 (Egelund m.fl., 2011) se, at indflydelsen fra social baggrund for etniske elever har en væsentligt anderledes struktur end for etnisk danske elever. På landsplan udgør andelen af unge med anden etnisk baggrund kun ca. 10 pct..

PA's argumentation om, at PISA ikke siger noget om unges chance for at gennemføre en ungdomsuddannelse er dermed unuanceret,

men det er korrekt, at en del unge af forskellige grunde går i gang med noget, de ikke gennemfører, og det kan PISA resultaterne i et vist omfang forudse.

Referencer

- Allerup, P. (2012), »Hvad kan folkeskolen gøre for at mindske frafaldet ved ungdomsuddannelserne«, *Økonomi & Politik*, 85(2).
- Andersen, D. (2005), *Fire år efter grundskolen. 19-årige om valg og veje i ungdomsuddannelserne*, København: AKF Forlaget.
- Egelund, N. (2009), *PISA og ungdomsuddannelserne 2006. Kompetencer hos 16½-årige elever i fire typer af danske ungdomsuddannelser foråret 2006*, København: Danmarks Pædagogiske Universitetsskoles Forlag.
- Egelund, N. red. (2010), *PISA 2009. Unge i en international sammenligning. Bind 2, teknisk rapport*, Frederikshavn: Dafolo Forlag.
- Egelund, N., J. Mehlbye og U. Hjelm (2011), *Gymnasier der rykker. En kvalitativ undersøgelse af udvalgte gymnasier i Region Hovedstaden*, København: AKF.
- Egelund, N., C.P. Nielsen og B.S. Rangvid (2011), *PISA Etnisk 2009. Etniske og danske unges resultater i PISA 2009*, København: AKF.
- Skolens Rejsehold (2010): Rapport B: Baggrundsrapport til Fremtidens folkeskole – én af verdens bedste. Anbefalinger fra Skolens rejsehold. <http://www.skolensrejsehold.dk>